

Лора Дончева Григорова/L. Doncheva Grigorova

ЗАКОНЪТ ЗА АДВОКАТИТЕ ОТ 1947 г. И
ПРОМЕНИТЕ В БЪЛГАРСКАТА АДВОКАТУРА

*The Law of Lawyers from 1947 and Changes in the
Bulgarian Lawyer's Practice*

Radical changes that have occurred in the Bulgarian society after September 9th, 1944 affect significantly the organization and the activity of Bulgarian legal society. The Law of Lawyers, adopted in November 1947, confirms new principles into the organizing and the functioning of legal profession. It regulates the opportunity of the Communist Party and the Fatherland Front to undertake decisive steps for political purges in the legal society.

С установяването на отечественофронтовската власт на 9 септември 1944 г. се поставя началото на радикални преобразования в областта на държавно-политическия, стопанския и духовен живот на българското общество. Неотменимият ход на промените не подминава и българската адвокатура, пред която в края на 40-те години на ХХ в. се поставят важни въпроси, свързани с преустройството на нейната организация и дейност. Настоящото научно съобщение е опит в контекста на тогавашната политическа реалност да се разкрият обстоятелствата около създаването на Закона за адвокатите от 1947 г., да се открият новите моменти в него, да се изяснят преследваните цели и постигнатите резултати в началния етап от неговото приложение по отношение на тази част от обществото, избрала като свое призвание адвокатската професия.

Съществуващото сред управляващите среди убеждение, че след 9 септември 1944 г. в адвокатурата като „крайно консервативна професия” са се „приютили голям брой фашисти и реакционери”, които се противопоставят на усилията на отечественофронтовска България „да върви по избрания от нея нов път на прогресивно обществено развитие”¹, стои в основата на идеята за преустройство на адвокатурата.

Според запазени архивни материали, в средите на „прогресивните” адвокати възниква „самоинициатива” за промени в адвокатурата, същността на които предвижда „центъра на тежестта да бъде преместен в областта на обществените функции, които трябва да изпълнява адвокатурата”. През 1946 г. се създава инициативен

комитет от адвокати, който в началото на 1947 г. изработва проект на нов закон за адвокатите, утвърждаващ като основни организационни начала „създаването на адвокатските задруги, самоконтрола на професията и провеждането на една чистка, но без изрично указание, че като причина за заличаването на един адвокат може да служат проявите на фашизъм и реставраторство”².

Идеята за промени в адвокатурата чрез нов закон се подема от Министерството на правосъдието. С тази задача е натоварен Законодателният съвет при Министерството на правосъдието, който приема като ръководни начала възприетите от съветската и югославската адвокатура организационни принципи.

На 17 септември 1947 г. изработеният от Законодателния съвет законопроект е поставен за обсъждане на конференция, в която участват представители на Министерството на правосъдието, на инициативната група адвокати, на Националния комитет (НК) на Отечествения фронт (ОФ) и на съдийството. Направените изказвания и предложения са взети предвид и коригираният вариант на законопроекта е внесен на 29 септември 1947 г. за обсъждане на разширена конференция, където се правят последните уточнявания на текстовете. В изработения законопроект залягат няколко основни начала. Подчертава се обществената роля на адвокатурата и се предвижда създаване на адвокатски колективи. Заплащането на адвокатския труд трябва да се извършва по утвърдена от министъра на правосъдието таблица, а договарянето, както и плащането на хонорара се извършват от и на секретаря на колектива. Законопроектът предвижда и чистка в адвокатските среди по посочени критерии, между които е и уличаването във фашистки и реставраторски прояви³.

На 14 октомври 1947 г. законопроектът за адвокатите е внесен за обсъждане във Великото народно събрание (ВНС). В мотивите към законопроекта необходимостта от приемане на нов закон за адвокатите се обосновава с твърдението, че действащият към този момент закон за адвокатите свързва издигането на адвокатската професия с „индивидуалното усъвършенстване на всеки адвокат посредством поставяне на морални изисквания пред него” и се посочва, че така поставената цел „далеч не може да се постигне с такива средства”. Вносителите изразяват убеждението, че върху представителите на тази професия е необходимо да се въздейства с други прийоми, които трябва да бъдат от „обществен характер”. Като най-съществена промяна в организацията на адвокатурата се посочва създаването на адвокатските колективи, членуването в които е задължително условие за упражняването на професията. Колективът е юридическа личност и се представлява от секретаря, който е избран измежду членовете на колектива на общо събрание. Разпределението на работата между адвокатите и уговарянето на възнаграждението се извършват от секретаря на колектива като по този начин се избягва прякото договаряне между клиента и адвоката, както и получаването на възнаграждение пряко от клиента. Създаването на адвокатските колективи се обвързва с идеята за упражняване на „взаимен контрол” между членовете, създаване „дружески отношения между адвокатите и условия за общо обсъждане на по-сложни правни въпроси”.

В мотивите се подчертава предвиденият в проекта „засилен надзор върху дейността на адвокатските колективи, адвокатските съвети и отделните адвокати”, упражняван както от адвокатските организации, така и от министъра на правосъдието чрез съдебните инспектори⁴.

В обсъждането на законопроекта вземат участие представители на различни парламентарни групи. Д-р Ив. Пашов, от името на парламентарната група на Българската работническа партия (комунисти) БРП(к), подчертава, че „общественият контрол е повече от наложителен и необходим” и отстоява разбирането, че в адвокатурата няма място за лица, проявили се в миналото като фашисти и такива, които продължават да изповядват фашистки и реставраторски идеи. Подкрепяйки законопроекта, той изразява убеждението, че прогресивното адвокатство ще положи необходимите усилия за привеждане в действие на реформата в адвокатската професия⁵.

Въпреки подкрепата, която оказват социалистите на внесенния законопроект, изказалият се от тяхно име Тодор Тихолов отправя и критични бележки по някои от текстовете. Той се обявява против предвидения в проектозакона състав на дисциплинарния съд, в който представителите на съдийството са трима, а на адвокатите – двама. Според него дисциплинарният съд трябва да се състои само от адвокати и във връзка с това твърдение изразява убеждението, че адвокатското съсловие с нищо не е дало повод „да бъде така подценявано, обиждано и поставено в положение на опекунство”. Той смята, че становището на юридическата секция при социалистическата партия организационната структура на съсловието да бъде изградена на кооперативния принцип трябва да бъде обсъдено в Комисията по правосъдие⁶.

Своя „възторг” и „благодарност” към министър Ради Найденов за внесенния законопроект изказва и Михаил Геновски. Необходимостта от приемането му той обосновава с критика на състоянието на адвокатурата към настоящия момент. В своето изказване М. Геновски подчертава, че така, както е организирана адвокатурата, тя се явява в невъзможност да изпълнява своята обществена функция, а облагодетелства отделния адвокат. Той отправя тежки обвинения към представителите на адвокатското съсловие: „нашият адвокат угодничеше на съдията”; „адвокатът учи другите да лъжат пред съда”; „адвокатът е небрежен”; „народът е стигнал дотам да казва на адвоката „хайдука”, прозвище, свързано с користната подбуда при осъществяване на адвокатската професия, изразена в опита да извлечеш полза, или забранена от законите придобивка. Слабостите във функционирането на адвокатурата според М. Геновски могат да бъдат преодолени с промените, предвидени в законопроекта. По този начин, твърди той, ще се утвърди положението на адвоката като служител на обществените интереси, а формата на адвокатските колективи ще освободи отделния адвокат от тежестта на договарянето на работата и възнаграждението, което трябва да получи и ще открие възможността за по-доброто функциониране на адвокатурата⁷.

За разлика от М. Геновски представителят на Народния съюз (НС) „Звено“ Атанас Минков не се впуска в обидни квалификации по отношение на българската адвокатура. Напротив, той смята, че публичните обвинения срещу адвокатите, защитаващи явни престъпници, които трябва да бъдат наказани с цялата строгост на закона, са неоснователни, тъй като по този начин адвокатът осъществява важна социална функция и изпълнява изискванията на закона да бъде осигурена защита на всеки обвиняем. Ат. Минков отстоява разбирането, че българската адвокатура от Освобождението до този момент е била прогресивна в своето мнозинство и в адвокатското съсловие винаги е била проявявана нетърпимост към провинилите се негови членове. Ат. Минков счита, че трябва да се дадат допълнителни пояснения по понятието „престъпление от общ характер“, предвидено в чл. 2, като основание да не се разрешава на адвокати, осъдени за такива престъпления да упражняват своята професия. Корекция според него трябва да се направи по отношение на текстовете, свързани със състава на дисциплинарния съд. Той намира за най-правилно решението, според което в състава на дисциплинарния съд да преобладават представителите на адвокатското съсловие⁸.

На общия фон на одобрението, с което се подхожда към предложения законопроект, се откроява изказването на Петър Братков – представител на БРСДП(о). Той заявява, че по принцип одобрява въвеждането на адвокатските колективи, но не приема тяхната организация и правото на адвокатските съвети да местят отделните адвокати в различни адвокатски колективи. Критиката му е отправена по отношение постановките, свързани с възможността за избор от страна на гражданина на определен адвокат и предвиденото в подобни случаи изискване клиентът да внесе допълнително възнаграждение в общата каса. Изразява несъгласие и с ролята на секретарите на адвокатските колективи, които по думите му стават „всесилни разпоредители с целия колектив и неговия живот“. П. Братков подлага на критика и текста на чл. 2 от законопроекта, предназначението на който според него е да се проведе чистка в адвокатската колегия. Той призовава: „Недейте да боравите с такива еластични понятия, с такива чисто политически понятия, каквито са „фашизъм“ и „реставраторска дейност“. Народният представител смята, че инициативата за дисциплинарно преследване трябва да минава единствено през адвокатския съвет. П. Братков открива несъответствие между текста на чл. 58, който постановява, че лице, придобило право на адвокатство по силата на действащия до този момент закон, запазва своите права и следващия член 59, който предвижда създаване на комисия, която ще се произнесе кои адвокати отговарят на условията на чл. 2 и могат да упражняват професията си в бъдеще. Неговото становище е, че по този начин на практика се обезсилва съдържанието на предходния член. Категоричното му мнение е, че целта на тези комисии е да се упражни „политическо давление върху българската адвокатура“. П. Братков е категоричен, че с изключение на създаването на колективите всички други изменения имат „ярко очертан политически характер“. Като изтъква, че законопроектът съдържа съществ-

вени недостатъци, които биха позволили на властта да „подчини една свободна професия на министъра на правосъдието”, П. Братков заявява, че неговата парламентарна група няма да одобри този законопроект, докато в него не се внесат съответни поправки и изменения⁹.

Приетият на второ четене на 16 октомври 1947 г. от ВНС закон отменя Закона за адвокатите от 1925 г. В него постановленията, свързани с определяне обстоятелствата, при които един адвокат не може да упражнява своята професия се разширяват в посока предвиждане на политически ограничения за достъп до адвокатурата. В чл. 2 освен основните положения, заети от отменения закон, се допълва, че до упражняване на адвокатската професия не се допускат лица, осъждани за престъпления срещу народната власт по Наредбата-закон за съдене от Народния съд виновниците за въвличане на България в Световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея, по Закона за защита на народната власт, по Закона за осигуряване на снабдяването и регулиране на цените, по Закона за осигуряване на снабдяването и цените, лицата с „лошо или опозорено име в съда, в адвокатската колегия или в обществото”, или такива, които имат „фашистки или реставраторски прояви”.

Новият закон предвижда създаването на адвокатски колективи, в които задължително влизат всички адвокати. Законът осигурява свобода само по отношение избора на колектива, в който ще членува даден адвокат. В населените места, където броят на адвокатите е по-малко от шест, те могат да упражняват професията си без да членуват в колектив (чл. 30–31). Разпределението на работата между адвокатите се извършва от секретаря на колектива (чл. 35), а възнаграждението се определя по таблица, издадена от министъра на правосъдието (чл. 47). Всеки адвокат получава възнаграждението си от касата на колектива след като се спадне определен процент за посрещане на общите разноски на колектива, както и 20% за общо разпределение в него (чл. 36)¹⁰. Поставянето на акцента при организирането на адвокатите върху създаването на адвокатски колективи, в които важна роля е отредена на секретаря се явява нов момент по отношение на действащия до този момент закон за адвокатите. Според закона от 1925 г. адвокатите организират своята дейност чрез създаване на адвокатски колегии (чл. 51, 52). Текстът на чл. 25 определя, че адвокатът сам, „по доброволно писмено съглашение с доверителите си” договаря и получава съответно възнаграждение, т.е. отношенията адвокат – доверител са преки, докато според новия закон те са опосредствани от секретаря на адвокатския колектив¹¹. Тази нова форма на организация на адвокатурата е повлияна от примера на съществуващите в СССР „юридически консултации” и югославските адвокатски задруги – „заедници”¹².

Нови моменти могат да бъдат открити по отношение на дисциплинарните нарушения и наказания на адвокатите. Съгласно закона от 1925 г. дисциплинарно преследване „се възбужда само по постановление на адвокатския съвет” (чл. 87), а според новия закон то може да бъде възбудено и от министъра на правосъдието,

ако бъдат констатирани чрез ревизиите на съдебните инспектори допуснати нередности в работата на адвокатските съвети, адвокатските колективи и отделни адвокати. Дисциплинарно преследване може да започне и по определение на областните и апелативни съдилища, на Върховния касационен съд (ВКС) и Върховния административен съд (ВАС), ако провинението е извършено пред тях (чл. 51). Различен е и подходът при определяне съставите на дисциплинарния съд. Според закона от 1925 г. адвокатският съвет действа като дисциплинарен съд и взема решение по вишегласие (чл. 82). Висшият адвокатски съвет всяка година избира по три състава на дисциплинарния съд, всеки от който се състои от председателя или от един от подпредседателите и четирима членове на съвета (чл. 101). В тази си функция Висшият адвокатски съвет се явява като втора инстанция по жалбите и протестите, подадени срещу дисциплинарните постановления на адвокатските съвети (чл. 102).

Новият закон предвижда дисциплинарният съд да включва „трима съдии от областния съд в седалището на областта, избрани от общото събрание на съда за една година и двама адвокати от състава на адвокатския съвет в седалището на същия съд, посочени за същия срок от съвета”, а обвинението се поддържа от прокурора при областния съд (чл. 52). Предвиденият в чл. 53 състав на Висшия дисциплинарен съд включва трима съдии от ВКС и трима адвокати от състава на Висшия адвокатски съвет, а обвинението се поддържа от прокурор при ВКС.

Направените в новия закон промени определено стесняват правата на адвокатските съвети и Висшия адвокатски съвет и разширяват възможността за упражняване на контрол върху адвокатурата от държавата в лицето на Министерство на правосъдието. Тези изменения променят представата за адвокатската професия като свободна и налагат ограничения върху начина, по който се организира адвокатурата и се осъществява нейната дейност.

Особено място в закона заема чл. 59, който предвижда създаването на комисии, включващи председателя и прокурора на областния съд, един член на същия съд, двама адвокати, посочени от адвокатския съвет, представител на областния комитет на ОФ и съответния околийски комитет, задачите на които е произнасянето по въпроса кои адвокати от съответната колегия отговарят на изискванията по чл. 2 от закона и постановяване заличаването на ония, които не отговарят на закона. Постановленията за заличаване могат да бъдат обжалвани в двуседмичен срок от връчването им пред Централната комисия в състав: първия председател и главния прокурор при ВКС, първия председател при ВАС, представител на Министерството на правосъдието, представител на НК на ОФ и двама адвокати от Висшия адвокатски съвет. Решенията на Централната комисия не подлежат на обжалване. Законът предвижда възможността заличените адвокати по буква „Е” и буква „Ж” (т.е. адвокати, отстранени по обвинение, че имат „лошо или опозорено име в съда, в адвокатската колегия или в обществото” или такива с „фашистки или реставраторски прояви” да бъдат вписани в адвокатската колегия след изтичане на тригодишен срок от заличаването им (чл. 59).

С предвидените първоначални и централна комисии, в които освен представители на съда и адвокатското съсловие влизат и представители на областните и околийски комитети на ОФ, натоварени да преценяват кои от действащите адвокати отговарят на изискванията на закона, се открива възможността за отстраняване по политически причини на неудобни за режима лица от адвокатурата¹³.

След приемането и публикуването на Закона за адвокатите Министерството на правосъдието пристъпва към организиране на мерки за неговото своевременно и бързо прилагане. Изготвя се инструкция, в която намират място всички необходими технически подготвителни работи, свързани с прилагането на закона – учредяване на Централната проверителна комисия, изработване на формуляр за въпросник, чрез който ще се събират необходимите сведения, определяне сроковете, в които трябва да бъдат събрани попълнените въпросници и предадени на първоначалните проверителни комисии и т.н.

На 8 ноември 1947 г. се свиква конференция, в която участват министърът на правосъдието, главният секретар на Министерството на правосъдието, председателите и прокурорите на областните съдилища от центровете на административните области, членовете на Законодателния съвет при Министерството на правосъдието и началниците на гражданската и наказателната част при същото министерство.

На тази конференция са изнесени доклади от министъра на правосъдието (относно причините, довели до приемането на този закон и неговото значение), от председателя на Законодателния съвет Наум Христов (върху съдържанието и постановленията на новия закон), от инспектора при Министерството Асен Петров (относно различията между етиката на буржоазната адвокатура и етиката на адвокатурата, която новият закон поставя като задача да бъде създадена). Главният секретар на Министерството Илия Тимов обстойно се спира върху провеждането на чистката в адвокатурата, разяснява изразите „осъдени с присъди адвокати“, „лошо и опозорено име“, „фашистки и реставраторски прояви“. От страна на Министерството на правосъдието се очертават три етапа в приложението на Закона за адвокатите: начален, свързан с провеждане на чистката; втори, същността на който отразява образуването на адвокатските колективи; трети, произвеждане на избори за нови адвокатски съвети. Според данните на Министерството се предвижда в 80 населени места да има 4142 организирани в колективи адвокати, а в 71 населени места (села и малки градове) 146 неорганизирани в колективи адвокати¹⁴.

На заседание на Политбюро (ПБ) на Централния комитет (ЦК) на БРП(к), проведено на 13 май 1948 г. се взема решение чистката на адвокатите да приключи до 15 юни¹⁵.

Проучените до този момент архивни материали дават известна представа за начина, по който се прилага приетият през есента на 1947 г. Закон за адвокатите. В писмо на Христо Досев от Павликени от 6 януари 1948 г. се посочва, че представителите на околийските комитети на ОФ в първоначалните комисии, които

решават кои от адвокатите следва да бъдат заличени „са били от работническата партия, изпратени без да се свикват всички партии на околийските комитети“¹⁶. В жалбата на Веселин Табаков от Пловдив против издаденото на 24 януари 1948 г. Постановление на първоначалната комисия, с което е заличен като адвокат, се изразява становище, че мотивите са представени в „общи фрази, голословни и без да са посочени конкретни данни и факти“, което го поставя в невъзможност да представи доказателства и документи, за да ги опровергае¹⁷. За общия характер на мотивите, въз основа на които се заличават адвокати, свидетелства преписът на Постановление № 44 от 20 януари 1948 г., издадено от първоначалната комисия в гр. Пловдив. В мотивите, които определят решението за заличаване на адвокат Георги Ракев е записано следното: „Той принадлежи към онази група фашизирани млади адвокати, които и в гимназията и в университета биваха отравяни с идеите на фашистката идеология и войнствен шовинизъм. Станалата промяна обаче на 9 септември 1944 г. не можа да повлияе на тази покварена младеж и Г. Ракев вместо да тръгне в крак със своя народ, да работи за неговото материално и духовно издигане – тръгна срещу него. Като реален израз на тези свои разбирания Г. Ракев подписа и писмото в „Свободен народ“, явявайки се като защитник и последовател на народния изменник, предател и реставратор Кр. Пастухов“¹⁸.

В жалбата на Димитър Чернев против Постановление от 21 декември 1947 г., издадено от първоначалната комисия в Русе се протестира срещу начина, по който е действала комисията. Заличеният адвокат намира, че комисията не се е съобразила с окръжното на министъра на правосъдието, в което е казано, че „първоначалната комисия има право по своя инициатива да изслуша адвоката, да събере сведения, доказателства и да извърши анкета“. В резултат на непроверени слухове Д. Чернев е заличен като адвокат по обвинение, свързано с дейността му като заместник-прокурор при Шуменския военен съд. В своята жалба той посочва ген. Хр. Стойков и народния представител от БРП(к) П. Йовчев като свидетели на връзките, които е поддържал с комунистите от 1938 г.¹⁹

За начина, по който се прилага законът свидетелства и Любен Ненов, адвокат от Павликени, заличен след приемането на закона от 1947 г. В изложение до Вълко Червенков от 21 май 1950 г. той твърди, че неговото име не фигурира в първоначалния вариант на списъка с предложение за заличаване. Този списък според него е бил прегледан и окончателното решение относно предложението за заличаване на адвокати е било взето от комитета на ОФ и БКП²⁰. В навечерието на заседанието на комисията по чл. 59 в Плевен, според сведенията на колегата на Л. Ненов Петко Марков, в предложението, което е било обсъдено в областния комитет на БРП(к) действително фигурира името на един друг адвокат от Павликени – Любен Ганчев. Намесата на Ангел Генев, председател на земеделската организация, изразена в търсене на ходатайство пред министъра на правосъдието Р. Найденев (също член на БЗНС) води до замяната в последния момент на Л. Ганчев (член на БЗНС) с Л. Ненов²¹.

Посочените примери разкриват участието и решаващата роля на комитетите на ОФ и Комунистическата партия при провеждане на чистката в адвокатските среди, но не изясняват отношението на адвокатските съвети и настроенията в адвокатските колегии към прилагането на новия Закон за адвокатите. В проучените до този момент архивни материали от фонда на Адвокатския съвет във В. Търново липсват сведения за проведени обсъждания по повод предложени за заличаване адвокати. Запазените протоколи от заседания на Адвокатския съвет по-скоро регистрират направените от първоначалните или Върховната комисии предложения за заличаване във вида на съответни решения. В протокол от 24 януари 1948 г., въз основа на писмо от 23 януари на Висшия адвокатски съвет, в което се разяснява окръжното от 12 януари 1948 г. и се излага решението за заличаване на всички адвокати, които са били осъдени по закона за народния съд, за защита на народната власт, за снабдяването и цените (т.е. по чл.2, буква „а“) се постановява заличаването на шест адвокати от адвокатската колегия във В. Търново²².

В протокол от 27 март 1948 г. се посочва, че на основание писмените съобщения (вх. № 60, 61 и 62/ 1948 г.) на Плевенския областен съд за оставяне без последствие от Върховната комисия по чл. 59 от Закона за адвокатите жалбите на отстранени адвокати, Адвокатският съвет постановява заличаването от списъка на адвокатите на 25 души, от които 14 от В. Търново, 7 от Горна Оряховица, 1 от Павликени, 1 от Трявна и двама от Елена²³.

На 7 август 1948 г. Адвокатският съвет констатира, че заличените адвокати продължават да посещават адвокатските писалища, с което „не се чувства от тях и от околните, че те действително са отстранени от упражняване на професията по дейност, която е несъвместима с новите схващания на ОФ за ролята на адвокатите в днешния момент“. На тази основа Адвокатският съвет взема решение да се издаде наредба до всички адвокати, с която да се забрани достъпът на заличените адвокати до адвокатските писалища, дори да имат роднини адвокати, които работят там²⁴.

В обстановката на наложилите се тенденции в развитието на партийно-политическия живот след Полското съвещание на деветте работнически и комунистически партии в Европа през есента на 1947 г. дейността на комисиите по чл. 59 от новия закон за адвокатите се явява удобно средство за нанасяне на силен удар върху организационното състояние и позиции на некомунистическите партии в ОФ. Особено чувствително се отразява приложението на закона върху НС „Звено“. Сред засегнатите адвокати-звенари са Асен Хаджииванов Кусев от Нова Загора (член на ВПС, на областния комитет, председател на околийския комитет), Стефан Хр. Пандурски от Трявна (член на ВПС, подпредседател на областния комитет, председател на околийския комитет), Димитър Станишев от Видин (член на ВПС и председател на околийския комитет), Стоян Ангелов от Видин (председател на околийския комитет и член на градския комитет), Васил Омайников от Видин (секретар на градския комитет), Алекси Алексиев от Видин (член на областния комитет), Иван Карачоров от Русе (член на областния комитет), Йовчо Крушев от Попово (председател на околийския комитет) и др.²⁵

Хр. Досев в писмо до Георги Кулишев дава информация за създадите се настроения в местните организации на „Звено”. Според него в звенарските среди се създава „известен страх и смут”, тъй като „почти навсякъде адвокатите-звенари са лишени от права и заличени от първоначалните комисии”. Според неговите наблюдения заличаваните адвокати са „все ръководни лица по места... взели най-дейно участие за преуспяването на партията”²⁶.

От своя страна политическият секретар на „Звено” Г. Кулишев в началото на 1948 г. търси съдействието на НК на ОФ за ходатайство пред Централната комисия по Закона за адвокатите за забавяне на окончателните разрешения по адвокатските жалби с оглед проучване и представяне от страна на партийното ръководство списък на ония лица, които по негова преценка е „несправедливо да бъдат заличени”²⁷.

Изложените, макар и частични свидетелства за начина, по който стартира прилагането на Закона за адвокатите от 1947 г. недвусмислено демонстрират стремежа на отечественофронтовската власт, в която доминиращо положение има БРП(к), към радикални промени в организационната структура на адвокатурата и към провеждане на политическа чистка в адвокатските среди. В доклад на Ради Найденов за състоянието на Министерството на правосъдието от 4 декември 1951 г. се прави равностметка от прилагането на Закона за адвокатите до този момент. Констатира се, че от адвокатурата са отстранени „вражески елементи, ползващи се с лошо и опозорено име и осъдените за различни престъпления”, в резултат на което броят на адвокатите в страната е намален с около 43%. В цифри това означава, че от около 4500 адвокати през 1947 г. към 1 септември 1951 г. са останали 2607, от които в София – 936²⁸.

Законът за адвокатите от 1947 г. се вписва в последователно прокарваната от Комунистическата партия линия на отрицание на демократичните принципи и институции, съществували преди 9 септември 1944 г. Намесата и контролът на държавата в работата на адвокатурата и ограниченията върху дейността на отделния адвокат стесняват възможността за развитието на адвокатската професия като свободна и независима. Политическият елемент, който се съдържа в чл. 2 и чл. 59 от закона създава възможност за провеждане на чистка в адвокатските среди, за да бъдат отстранени всички лица, които са неудобни за новия режим. Архивните материали свидетелстват за решаващата роля на местните ръководства на БРП(к) и отечественофронтовските комитети при определяне на адвокатите, които трябва да бъдат заличени като в много от случаите посочените мотиви са общи, условни и неубедителни. В обстановката на съществени промени в партийно-политическата система, свързани с налагане на доминиращото положение на БРП(к) и постепенно замиране на функциите на нейните съюзници, законът се превръща и в удобно средство за нанасяне на пореден удар върху ръководствата на некомунистическите партии от ОФ. Прилагането на Закона за адвокатите от 1947 г. поставя началото на процес на дълбоки промени в адвокатурата не само чрез новите принципи на

организация и дейност, но и по пътя на отстраняване на едно поколение адвокати, получили образованието си и утвърдили се професионално в периода преди 9 септември 1944 г., процес, който продължава и през първата половина на 50-те години на ХХ в.

БЕЛЕЖКИ

¹ ЦДА, ф. 146 Б, оп. 5, а.е. 790, л.2.

² Пак там.

³ Пак там.

⁴ Стенографски дневници на ВНС, 104 з., 14 окт. 1947, с. 552.

⁵ Пак там, с. 355–356.

⁶ Пак там, с.356–357.

⁷ Пак там, с. 562–563.

⁸ Пак там, 105 з., 15 окт. 1947, с. 567–569.

⁹ Пак там, 104 з., 14 окт. 1947, с. 559–562.

¹⁰ Държавен вестник, бр.257, 5 ноем. 1947.

¹¹ Пак там, бр. 78, 8 юли 1925.

¹² **Добчев, П.** Българската адвокатура 1878–2000. С., 2003, с. 179. На страниците на сп. „Адвокатски преглед” и „Юридическа мисъл” през периода 1945–1947 г. са публикувани материали, в които се излагат мнения за състоянието на българската адвокатура и се запознава българската общественост с организацията и функционирането на адвокатурата в Съветския съюз и Югославия. Изяснява се същността на юридическите консултации в СССР и адвокатските задруги в Югославия, начинът на разпределяне на работата и получаването на възнаграждението от отделните адвокати – Адвокатурата в СССР. – Адвокатски преглед, бр. 10–11, 1945, с. 76–77; **Бояджиев, Ив.** Съветската адвокатура. – Адвокатски преглед, бр. 10, 1947, с. 103–104; **Саранов, Н.** Адвокатурата в днешна Югославия. – Адвокатски преглед, бр. 1, 1947; **Даскалов, А.** Закона за адвокатурата в ФНР Югославия. – Юридическа мисъл, № 2-3, 1947, с. 226–232.

¹³ На 13 ноември 1948 г. в бр. 267 на „Държавен вестник” е публикувано решение за тълкуване на чл. 59 от Закона за адвокатите. Според него решенията на Централната комисия по чл. 59 от ЗА могат да „бъдат изменявани и отменявани само по пътя на прегледа на влезли в законна сила решения от Върховния съд на Народната република, но само на основание изброени в чл. 549 от закона за гражданското съдопроизводство (относно допускането на молбите за преглед на влязло в законна сила решение) и чл. 589 от закона за наказателното съдопроизводство (относно възобновяването на делата) и основания, които той намери за уважителни” (**Добчев, П.** Българската адвокатура 1878–2000, С. 2003, с. 183).

¹⁴ ЦДА, ф. 146 Б, оп. 5, а.е. 790, л. 4–7.

¹⁵ Пак там, ф. 1 Б, оп. 6, а.е. 490, л. 1.

¹⁶ Пак там, ф. 68, оп. 1, а.е. 347, л. 93.

¹⁷ Пак там, л. 96.

¹⁸ Пак там, л. 118.

¹⁹ Пак там, л. 54.

²⁰ ДА В. Търново, ф. 1 Б, оп. 1а, а.е. 18, л. 54.

²¹ Пак там, л. 93.

²² Пак там, ф. 1323, оп.1, а.е. 2, л. 69–70.

²³ Пак там, л. 74–75.

²⁴ Пак там, л. 91.

²⁵ ЦДА, ф. 68, оп. 1, а.е. 347, л. 4.

²⁶ Пак там, л. 96.

²⁷ Пак там, л. 1.

²⁸ Пак там, ф. 88, оп. 13, а.е. 118, л. 21–22.